

УДК 343.9

V. Trepak

**THE DEFINITION OF CORRUPTION:
FROM VARIOUS INTERPRETATIONS
TO A COMMON UNDERSTANDING**

В.М. Трепак
кандидат юридичних наук

**ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ:
ВІД РІЗНОТЛУМАЧЕННЯ ДО ЄДИНОГО
РОЗУМІННЯ**

Постановка проблеми. Очевидні невдачі Української держави, що супроводжують її з самого моменту проголошення національної незалежності, пов'язуються з найрізноманітнішими, не завжди об'єктивними, чинниками: від історичних особливостей менталітету українців до невдалого збігу геополітичних обставин. І все ж чільне місце в цій довгій низці причин, що досі нівелюють перспективи успішного розвитку України, небезпідставно надається корупції, яка з часом набуває все нових і нових форм, маскується під суспільні традиції та звичаї ділового обороту.

При цьому, в залежності від суб'єкта оцінки впливу корупції на стан справ у суспільстві та державі, це поняття часто наповнюється різним змістом, що, у свою чергу, робить невиразною саму мету протидії та запобігання цьому явищу, що, без сумніву, не може не впливати на ефективність наведених зусиль. Це при тому, що за останніми показниками світового Індексу сприйняття корупції СРІ Міжнародної громадської організації «Transparency International», Україна вкотре посідає неприйнятно низьке (142) місце серед 175 держав світу, де проводилось дослідження, знаходячись, за цим критерієм, на одному щаблі з такими країнами, як Іран, Камерун, Непал, Нікарагуа та Парагвай [1].

І хоча корупція і визнається однією з найгостріших проблем сьогодення та уже давно переросла в найсерйознішу внутрішню загрозу національній безпеці України, ані чинні нормативно-правові акти, ані наукова доктрина не дозволяють дійти згоди щодо однозначної відповіді на питання щодо визна-

чення її поняття. Йдеться, безумовно, не просто про відсутність узгодженого, хоча б у загальних рисах, теоретичного визначення для навчальних чи вузько наукових цілей, а про чітке формулювання об'єкта протидії, встановлення його меж, ознак, а також проміжної та кінцевої мети, що має бути досягнута в результаті цієї роботи. Безумовно, великий перелік обставин ускладнює як постановку, так і розв'язання цих завдань. Це стосується також і об'єктивно наростаючої динамічності видозмін корупції, що все вдаліше адаптуються до відповідних змін у суспільному житті країни при одночасно надмірній консервативності дослідників, що не встигають адекватно реагувати на нові виклики.

Але за сучасних умов безальтернативності європейської інтеграції України, обов'язкового переосмислення місії представників державної влади, політичних інститутів, української науки (загалом та юридичної зокрема), переоцінки розуміння природи права та прав людини назріла необхідність нового, ефективного, але виваженого підходу до дослідження питань протидії корупції. На жаль, важливість цього завдання розуміється далеко не всіма наявними та потенційними учасниками сучасного державотворчого процесу, що зводить на манівці та нанівець нерідко безсистемні спроби виправлення ситуації. Відтак, не викликає подиву, чому рівень корупції в Україні до сьогодні залишається настільки високим і не перестає бути ключовою причиною відсутності очікуваних успіхів у практично всіх сферах державного функціонування.

Це не лише зумовлює гостру потребу перманентної модернізації законодавства у сфері боротьби з корупцією в Україні, організаційної діяльності компетентних органів державної влади, але й вимагає постійного підтримання більш високого ступеня актуальності згаданих вище сучасних наукових досліджень. І якщо для деяких інших напрямків юридичної науки пошук узгоджених позицій щодо тих чи інших аспектів наукової роботи не має вирішального впливу на практичні наслідки теоретичних розробок, то у випадку з кримінологічним дослідженням корупції, ігнорування цієї обставини призводить до спотворених висновків, що не лише не допомагають вирішувати вищенаведені проблеми реформи молодой демократії, але й, навпаки, погіршують стан справ.

Метою статті є ще одна спроба аналізу тих проблем дослідження корупції, усунення яких позитивно відобразиться на ефективності протидії їй в Україні. При цьому йдеться про погляд на вказану проблему під іншим кутом, орієнтованим на виявлення характерних (сутнісно незмінних) особливостей корупції, що виступають своєрідним ядром вказаного багатогранного та мінливого (в менш ключових аспектах) явища. За допомогою цього, в подальшому, стане можливим визначення поняття корупції, що ґрунтуватиметься не на другорядних підходах, а на її змістовних ознаках, що, у свою чергу, стане одним із додаткових, але важливих елементів формулювання більш ефективної стратегії боротьби з недобросовісним використанням влади різної природи не на користь державі і людям, а у власних інтересах.

Основні результати дослідження. Як відомо, в сучасних наукових, навчальних і публіцистичних джерелах пропонуються різноманітні визначення корупції. Безумовно, вироблення єдиної дефініції як основи визначення

способів боротьби з корупцією є складним процесом з огляду на її інтегральну природу, а не випадкова множинність точок зору щодо цього питання свідчить про об'єктивну складність самого явища, що, звичайно, в жодній мірі не вказує на допустимість такої ситуації, навпаки – вимагає більш глибокого та всестороннього її виправлення.

Найбільш актуальним та вдалим є твердження М.І. Мельника, який визначає корупцію як соціальне явище, що охоплює всю сукупність корупційних діянь, пов'язаних з неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави наданої їм влади, службових повноважень, відповідних можливостей з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших корупційних правопорушень, у тому числі тих, які створюють умови для вчинення корупційних діянь [2]. Крім того, продовжуючи вказану логіку, проф. Мельник підкреслює, що предметом кримінологічного дослідження корупції має виступати корупційна злочинність як відносно масове соціально-правове явище, яке включає всю сукупність корупційних злочинів та осіб, які їх вчинили [3, с. 137].

Безумовно, використовуючи наведені тези з праць М.І. Мельника в подальшій аналітичній роботі щодо удосконалення понятійного апарату кримінологічної науки, слід враховувати суттєві законодавчі зміни, що відбулися з того часу, які, без оцінок їх доцільності, об'єктивно розширюють предмет дослідження корупції, про що йтиметься нижче.

У свою чергу Л.І. Аркуша висловлює думку, що корупція – це протиправна діяльність певних осіб, спрямована на використання свого службового та суспільного статусу для особистого збагачення, збагачення своїх родичів і прибічників, отримання інших переваг і благ усупереч інтересам суспільства [4, с. 41]. О.В. Терещук пропонує корупцію розглядати в двох вимірах: 1) як протизаконні діяння осіб, які уповноважені на виконання функцій держави, спрямовані на особисте збагачення; 2) стійкий зв'язок представників владно-управлінських структур зі злочинним середовищем і сприяння йому у проведенні протиправної діяльності за рахунок використання наданих державою повноважень [5, с. 9].

Інші визначення, у порівнянні з вищенаведеними, видаються менш вдалими, хоча теж не повинні випадати з професійного поля зору, наприклад, Л.В. Багрій-Шахматов зазначає, що корупція – це явище, яке вразило апарат державної влади й управління, пов'язане з його розладом, коли представники апарату незаконно використовують своє службове становище в корисливих цілях, для особистого збагачення всупереч інтересам служби [6, с. 23]. По суті, але не виключно, в науковому середовищі корупція розглядається як система суспільних відносин, що виникають у зв'язку з несправедливим отриманням та/або перерозподілом матеріальних і нематеріальних благ особою, наділеною службовими повноваженнями у власних інтересах, або в інтересах інших осіб, шляхом використання можливостей, що впливають зі службових повноважень всупереч інтересам держави (безпосередньо чи опосередковано).

Переходячи від розгляду наукового до аналізу нормативного визначення корупції, слід відзначити, що вже втратила свою актуальність раніше слух-

на думка Є.В. Невмержицького з цього приводу про те, що законодавча дефініція корупції необґрунтовано звужена і зведена в основному до матеріального аспекту [7, с. 11]. На сьогоднішній день, навпаки, можна відзначити суттєву активізацію законодавця щодо регулятивного забезпечення протидії корупції в Україні, використання досвіду правотворчих напрацювань зарубіжних країн і, відповідно, розширення нормативних характеристик цього явища. Але, з іншого боку, така, на перший погляд, позитивна динаміка законодавчого регулювання не передбачає врахування першопричин виникнення й укорінення корупції в Україні, не в повній мірі відображає навіть наявні наукові доробки з цього приводу, а тому, як і раніше, залишається позбавленою практичної орієнтації на досягнення реальних результатів.

Так, згідно зі ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», такою визначається використання суб'єктом, на якого поширюються дія цього Закону, наданих йому службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди суб'єкту, на якого поширюються дія цього Закону, або на його вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Як видно, Закон (за невеликим доповненням) фактично ототожнює поняття корупції з корупційним правопорушенням, яке тут же визначено як «діяння, що містить ознаки корупції, вчинене суб'єктом, на якого поширюється дія цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність». Додатково законом закріплено визначення правопорушень, пов'язаних з корупцією «як діяння, що не містить ознак корупції, але порушують встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинені відповідною особою, (зазначеною у частині першій ст. 3 Закону), за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність».

У той же час зміні сприйняття корупції та початку роботи з формування так-званої нульової толерантності до неї, що має значення і для визначення меж самого поняття, сприяли порівняно нещодавні зміни до Кримінального кодексу України, відповідно до яких криміналізовано ті корупційні діяння, за вчинення яких раніше передбачалася адміністративна відповідальність, а також запроваджено кримінальну відповідальність за корупційні діяння у сфері приватного права та надання публічних послуг.

Окрім необхідності уважного аналізу позицій вітчизняних вчених і норм чинного національного законодавства України з цього приводу, не можна не враховувати, що далеко не останню роль у розумінні поняття корупції відіграють і норми міжнародних нормативно-правових актів. Так, Резолюція VIII Конгресу ООН щодо запобігання злочинності «Практичні заходи боротьби з корупцією» (Гавана, 1990 р.), містить визначення, згідно з яким корупція – це порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що проявилися в протизаконному використанні свого

службового становища суб'єктом корупційної діяльності [8]. Довідковий документ ООН про міжнародну боротьбу з корупцією передбачає, що корупція – це зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях [9].

У Кодексі поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку, прийнятому 34-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН у 1979 р., поняття корупції пропонується визначати як вчинення посадовою особою будь-яких дій чи бездіяльність у сфері її посадових повноважень за винагороду в будь-якій формі в інтересах того, хто дає таку винагороду, як з порушенням посадових інструкцій, так і без їх порушення [10].

У Цивільній конвенції про боротьбу з корупцією, ратифікованій Законом України від 16 березня 2005 року № 2476-IV, корупцію визначено як прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабар, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи [11]. Окреме визначення закріплено Міждисциплінарною групою з корупції Ради Європи: корупція – це хабарництво та будь-яка інша винагорода особі, якій доручено виконання певних обов'язків у державному або приватному секторі, що веде до порушень зобов'язань, покладених на неї за статутом державної посадової особи, приватного співробітника, незалежного агента, або іншого роду відносин з метою отримати будь-які незаконні вигоди для себе та інших [12, с. 37]. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, хоча й не дає окремого визначення, але містить важливе визнання того, що «корупція загрожує правопорядку, демократії та правам людини, руйнує належне управління, чесність та соціальну справедливість, перешкоджає конкуренції та економічному розвитку і загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства» [13].

Як бачимо, корупція – явище багатоаспектне, а корупційна злочинність є феноменом не лише юридичним, але й соціальним, економічним, політичним і культурологічним, що вимагає більш системного, глибокого, іншими словами, інтегрального підходу до її розуміння. Інакше, штучно обмежуючись формально-юридичними інструментами дослідження корупції, як і вузькими методами інших галузевих наук, вирішити основне завдання – мінімізувати корупцію до цивілізованого (допустимого) рівня не вдасться. Тому, звичайно, в межах кримінологічної методології та відповідної наукової спеціалізації, слід уникати абсолютної «юридизації» досліджень корупції. Адже більшість підходів до її розуміння ґрунтуються на універсально сформованому, негативно-му ставленні середньостатистичної людини до таких явищ, як: хабарництво; фаворитизм (розподіл благ на користь осіб, які належить до певної привілейованої групи); непотизм або кумівство (надання необґрунтованих переваг родичам чи іншим близьким особам при розподілі благ або посад); розкрадання; зловживання владою; неправомірний тиск на органи державної влади, посадових і службових осіб шляхом використання службових повноважень тощо.

Зважаючи на вищевикладене, *звести визначення корупції до єдиного (одного) формулювання неможливо та й не потрібно, адже цим терміном об'єктивно позначаються різні за своїм змістом, хоча й поєднані спільною основою, явища*. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що явищу корупції притаманна комплексна природа, різноманітні прояви та неоднозначне сприйняття зі сторони наукової спільноти та пересічних громадян (за однакового ставлення до її ключових ознак). Єдине розуміння поняття корупції не передбачає зведення усіх унікальних та особливих характеристик цього явища до єдиного формулювання. Таке розуміння передбачає не застосування однакових слів, що нерідко можуть нести протилежне смислове навантаження, а відображення різними словами узгодженого, хоча й комплексного, змісту корупції у всіх її проявах.

Відтак, на нашу думку, узгодження позицій з цього приводу може відбуватися лише в межах кожного з наступних проявів корупції, коли вона розглядається як: 1) *окреме діяння, що, фактично, ототожнюється з корупційним правопорушенням*; 2) *корупційна злочинність*; 3) *комплексне загальнонаціональне суспільно-правове явище*; 4) *міжнародна проблема*.

Кожен з цих проявів потребує окремої методології теоретичного дослідження і практичної роботи в сфері її протидії. Ігнорування важливості розмежування наведених корупційних аспектів є однією з важливих причин відсутності реальних результатів у цій сфері. Адже, незважаючи на суттєву спорідненість і безумовну взаємопов'язаність, кожен з них зумовлений різними факторами, має різний ступінь укоріненості та поширеності, по-різному проявляється і впливає один на одного та на суспільне життя в цілому.

Важливо розуміти, що реально мінімізувати корупцію можна тільки після того, як буде визначено, на якому з рівнів її існування усувається проблема та обрано конкретний, придатний лише для того чи іншого рівня корупції організаційно-правовий інструментарій. Так, окремої уваги заслуговує міжнародний (світовий) характер корупції. Слід погодитись з тим, що остання вже давно не є локальною проблемою, а перетворилася на транснаціональне явище, яке впливає на суспільства й економіки всіх країн, що зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва в галузі запобігання корупції та контролю за нею [14].

Саме тому однією з основних перешкод на шляху вступу України до ЄС є відсутність успіхів у подоланні корупції, адже інтеграція корумпованої України до відносно некорумпованої європейської економічної та політичної системи неминуче негативно відіб'ється на діяльності самого Союзу. Тому продовження полегшеного варіанту фактичної ізоляції України та занадто повільне просування її європейської інтеграції є зрозумілим підходом західних держав, спрямованим на захист власних, достатньо ефективних систем як організації публічної влади, так і приватного сектору. Україна ж, натомість, за наявності потужної, але все одно недостатньої підтримки Заходу у протидії корупції, продовжує зазнавати значно сильнішого, деструктивного впливу зі сторони Росії та східних сусідів – колишніх сателітів СРСР.

На жаль, складається враження, що ця проблема більше цікавить західних політиків, ніж вітчизняний урядовий істеблішмент. І зміни в антикорупційне законодавство, і організаційні заходи зі створення та реформування антикорупційних органів влади відбуваються тільки в разі активного тиску з боку євроатлантичного співтовариства. При цьому, як не парадоксально, основними партнерами Заходу по цій роботі в Україні виступають не вітчизняні органи державної влади (що нерідко протидіють не корупції, а зусиллям по боротьбі з нею), а громадські об'єднання, волонтери та інші учасники громадянського суспільства. По суті, як би не хотілося цього визнати, фактичний іноземний нагляд (контроль) за антикорупційною політикою в Україні та активна позиція громадських активістів залишаються чи не єдиною гарантією продовження позитивних перетворень у даному напрямку. Але їх мотивація та ресурси, рано чи пізно, вичерпаються, і держава неминуче буде вимушена самостійно навчитися визначати не лише тактику, а й стратегію ефективної протидії корупції. І в разі, якщо Україна виявиться неготовою до такої відповідальності, це засвідчить кінець сподівань на реальну державну незалежність, остаточно перетворить поставлені завдання зі здійснення основоположних і структурних реформ в Україні на безнадійні ілюзії.

У зв'язку з цим ефективно запобігання корупції не може відбуватися без врахування вищевказаного міжнародного компоненту та розуміння місця України в двох глобальних світових системах: легальній міжнародній системі протидії корупції та нелегальній системі її поширення (як джерела корупції для західних партерів і як об'єкта впливу (взаємовпливу) зі сторони інших, не менш корумпованих країн). Відтак, несистемне розслідування окремих корупційних правопорушень і навіть притягнення винних у їх вчиненні до відповідальності є недостатнім заходом для вирішення цього питання на глобальному рівні та, як правило, ніяк не відображаються на вирішенні загальнонаціональної проблеми корупції, що ми і спостерігаємо в Україні протягом усього періоду новітньої історії.

У цьому контексті *корупцію можна визначити як комплексне, масове, укорінене, негативне суспільне явище, зумовлене історичними, політичними, економічними та іншими визначальними факторами, що полягає у неправомірному використанні особами, наділеними владними повноваженнями, таких повноважень чи пов'язаних з ними можливостей у власних інтересах та/або інтересах інших осіб.*

Звичайно, кожне з наведених елементів запропонованого загального визначення (зокрема: комплексність, масовість та укоріненість корупції; її історичні, політичні та економічні чинники тощо) потребує свого окремого аналізу. В тому числі особливу увагу слід приділити трактуванню поняття «владні повноваження» та «влада», через розкриття сутності яких стане більш доступним усвідомлення природи корупції, її унікально деструктивного впливу на існування кожної держави, що претендує на демократичність. *Адже в системі народовладдя влада кожного чиновника чи іншої посадової особи, навіть найнижчого рівня, є безпосередньо чи опосередковано похідною від влади народу, що є її первинним суб'єктом.* Народ, делегуючи свою владу, розподіляючи її

серед численної кількості уповноважених осіб, не заслуговує на те, щоб вона використовувалась неправомірно, завдаючи шкоди не лише конкретним людям чи правовідносинам, а й фундаментальним засадам функціонування суспільства і держави. Саме тому подолання корупції не є вузькогалузеву кримінологічною проблемою, а має визначальне значення для перспектив демократії в Україні і повинно стати наріжним каменем у діяльності як органів публічної влади, їх посадових осіб, так і представників приватного господарювання, громадянського суспільства, кожного свідомого громадянина.

Адже корупція як соціальне явище не може бути викоренена (ліквідована) в якійсь окремій державі чи на якомусь конкретному етапі розвитку соціально-політичної системи [15, с. 5]. Справді, вона наділена здатністю адаптуватись і видозмінюватись, використовуючи прогалини соціального та правового контролю. Так само прагматично оцінюючи явище корупції, Н. Лефф вважає, що вона неминуче супроводжує економічні відносини, оскільки у випадку перетину державної та приватної сфери інтересів, виникає поведінка, що становить собою отримання ренти і сприйняття посади як джерела бізнесу. Дослідник наголошує на важливій ролі отримувачів послуг, які, формуючи попит на «корупційні послуги», підтримують постійну пропозицію [16, с. 10].

Є.В. Невмержицький порівнює боротьбу з корупцією з боротьбою з людськими гріхами, які знищити неможливо, тому корупцію як комбінацію жадібності, заздрості, лінощів і невгамовної спраги до насолод, суспільство може тільки обмежити до розумного ліміту за допомогою моралі, держави, етики та релігії [17].

За змістом погоджуючись з цими загально визначеними твердженнями, слід окрему увагу приділити визначенню критеріїв «допустимого рівня корупції» як стану суспільних відносин, за якого негативний її вплив мінімізовано, а певний морально-правовий, суспільний «дискомфорт», що відчувається громадянами у зв'язку з цим надмірним рівнем – усунуто. Десь такий підхід закріплено і в Постанові Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265 «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки», серед очікуваних результатів втілення якої визначено: зменшення впливу корупціогенних ризиків на діяльність органів влади, сприяння усуненню корупційних передумов ведення бізнесу [18].

Треба відзначити, що критеріями допустимості рівня корупції в конкретній державі можуть виступати як формальні, так і неформальні показники. Наприклад, критерієм допустимості може бути задовільна позиція держави у рейтингах авторитетних агентств (в щорічному порівняльному дослідженні стану справ у 29 посткомуністичних країнах Європи та Євразії «Нації у транзиті» (Nations in Transit) від організації Freedom House; у вищезгаданому Річному індексі сприйняття корупції (CPI) від міжнародної громадської організації Transparency International; в дослідженні незалежної некомерційної організації «Глобальна добросовісність» (Global Integrity) в галузі управління та боротьби з корупцією тощо.

Інші критерії допустимості корупції безпосередньо залежать від специфіки діянь, які вважаються корупційними, від державної та суспільної ідеології, моральних і релігійних засад суспільства, рівня політичного, економічного та духовного розвитку, освіти тощо. Це пояснює, чому неможливо визначити універсальний допустимий рівень корупції, адже кожне окреме суспільство на конкретному етапі розвитку має власні неповторні особливості, що, в деяких випадках, кардинально впливають на кінцевий результат пошуку такої спільної істини.

Так, аналітичні дослідження, проведені на основі соціологічних опитувань в Україні, свідчать, що ставлення до корупції у масовій свідомості українців є суперечливим та у певній мірі емоційно забарвленим. Наприклад, більшість турбує корупція на повсякденному побутовому рівні, ніж на рівні органів влади. 27% громадян вважають, що чинна влада має передусім знизити рівень корупції у повсякденному житті кожного громадянина і лише 17% надають значення зниженню рівню корупції на рівні, з яким не зіштовхується пересічний українець, зокрема у вищих органах державної влади. Дана тенденція спостерігається і під час оцінки умов, наявності яких у різних людей викликає відчуття комфорту та впевненості у майбутньому. Так, відсутність корупції в повсякденному житті є важливою умовою впевненості у житті для 26% опитаних, а відсутність корупції в органах державної влади – для 19% [19].

Безперечно, для України завдання пошуку універсальних підходів до формування ефективної антикорупційної політики, хоча б на понятійному рівні, полегшується остаточно обраним, вищезгаданим курсом на вступ до Європейського Союзу, на території якого відбувається постійна уніфікація зазначених підходів на основі спільних європейських цінностей.

Висновки. На завершення слід відзначити, що поодинокі випадки корупційних злочинів, особливо, коли значна частина з них розкривається, а винні притягуються до заслуженої відповідальності, є нормальним «побічним» ефектом функціонування будь-якої демократичної країни. В той же час, коли корупційні правопорушення набувають масового характеру, а їх деструктивні наслідки помітні у кожній сфері суспільних відносин – це ознака відсутності перспектив успішного розвитку держави до того моменту, поки проблема не усунута. Усвідомлення цього безумовного правила стане першим серйозним кроком українського суспільства до реальних перетворень на шляху утвердження верховенства права, захисту прав людини та давно очікуваного підвищення рівня життя у всіх його проявах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Corruption Perceptions Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ti-ukraine.org/CPI-2015/press_ukraine_CPI-2015.

2. Мельник М.І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : [монографія] / М.І. Мельник. – К. : Атіка, 2001. – 304 с.

3. *Мельник М.І.* Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М.І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2004. – 400 с.

4. *Аркуша Л.И.* Выявление и расследование организованной преступной деятельности при наличии коррупционных связей / Л.И. Аркуша. – Одесса : Одесская нац. юр. академия, 2003. – 207 с.

5. *Терещук О.В.* Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення: автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. : 12.00.08 / Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2000. – 20 с.

6. *Багрий-Шахматов Л.В.* Уголовно-правовые и криминологические проблемы коррупции, теневой экономики и борьбы с ними / Л.В. Багрий-Шахматов. – Одесса : Ластар, 2001. – 530 с.

7. *Невмержицький Є.В.* Корупція як соціально-політичний феномен : автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.02 / Є.В. Невмержицький ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф. Кураса. – К., 2009. – 34 с.

8. Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders [Електронний ресурс] // United Nations official web-site – Режим доступу до ресурсу: https://www.unodc.org/documents/congress//Previous_Congresses/8th_Congress_1990/028_ACONF.144.28.Rev.1_Report_Eighth_United_Nations_Congress_on_the_Prevention_of_Crime_and_the_Treatment_of_Offenders.pdf.

9. Довідковий документ про міжнародну боротьбу з корупцією : підготовлений Секретаріатом ООН, №169/14. – Каїр : ООН, 1995. – 47 с.

10. International Code of Conduct for Public Officials [Електронний ресурс] // United Nations official web-site. – Режим доступу: <http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r059.htm>.

11. Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією : Закон України від 16 березня 2005 року № 2476-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 16. – Ст. 266.

12. *Мазур І.* Корупція як інститут тіньової економіки / І. Мазур // Економіка і право. – 2005. – № 8. – С. 34–38.

13. Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією : Закон України від 18 жовтня 2006 року № 252-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 50. – Ст. 497.

14. United Nations Convention Against Corruption [Електронний ресурс] // United Nations official web-site. – Режим доступу: https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf.

15. *Мельник М.І.* Криминологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 / М.І. Мельник. – К., 2002. – 32 с.

16. *Leff N.H.* Economic Development through Bureaucratic Corruption / N.H. Leff // American Behavioral Scientist. – 1964. – Vol. 8. – P. 8–14.

17. *Невмережицький Е.В.* Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія / Е.В. Невмережицький. – К. : КНТ, 2008. – 368 с.

18. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року №265 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF%2Fconv>.

19. Природа та поширеність громадського невдоволення корупцією : аналітичне дослідження Інституту прикладних гуманітарних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iahr.com.ua/files/works_docs/123.pdf.

REFERENCES

1. Corruption Perceptions Index [Electronic resource]. – Access mode: http://ti-ukraine.org/CPI-2015/press_ukraine_CPI-2015.
2. *Melnyk M.I.* Koruptsiia: sutnist, poniattia, zakhody protydiv : [monohrafiia] / M.I. Melnyk. – K. : Atika, 2001. – 304 s.
3. *Melnyk M.I.* Koruptsiia – koroziiia vlady (sotsialna sutnist, tendentsii ta naslidky, zakhody protydiv): monohrafiia / M.I. Melnyk. – K.: Yurydychna dumka, 2004. – 400 s.
4. *Arkusha L.I.* Vyjavlenie i rassledovanie organizovanoj prestupnoj dejatel'nosti pri nalichii korruptsiionnykh svyazey / L.I. Arkusha. – Odessa : Odesskaja nac. jur. akademija, 2003. – 207 s.
5. *Tereshchuk O.V.* Administratyvna vidpovidalnist za koruptsiini pravoporushennia: avtoref. dys. kand. yuryd. nauk : spets. : 12.00.08 / Odes. nats. yuryd. akad. – Odesa, 2000. – 20 s.
6. *Bagrij-Shahmatov L.V.* Ugolovno-pravovye i kriminologicheskie problemy korruptsii, tenevoj jekonomiki i bor'by s nimi / L.V. Bagrij-Shahmatov. – Odessa : Lastar, 2001. – 530 s.
7. *Nevmerzhytskyi Ie.V.* Koruptsiia yak sotsialno-politychnyi fenomen : avtoref. dys... d-ra polit. nauk: 23.00.02 / Ie. V. Nevmerzhytskyi ; NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I.F.Kurasa. – K., 2009. – 34 s.
8. Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders // United Nations official website [Electronic resource]. – Access mode: https://www.unodc.org/documents/congress//Previous_Congresses/8th_Congress_1990/028_ACONF.144.28.Rev.1_Report_Eighth_United_Nations_Congress_on_the_Prevention_of_Crime_and_the_Treatment_of_Offenders.pdf.
9. Dovidkovyi dokument pro mizhnarodnu borotbu z koruptsiieiu : pidhotovlenyi Sekretariatom OON, №169/14. – Kair : OON, 1995. – 47 s.
10. International Code of Conduct for Public Officials // United Nations official website [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r059.htm>.
11. Pro ratyfikatsiiu Tsyvilnoi konventsii pro borotbu z koruptsiieiu : Zakon Ukrainy vid 16 bereznia 2005 roku № 2476-IV // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2005. – № 16. – St. 266.
12. *Mazur I.* Koruptsiia yak instytut tinovoi ekonomiky / I. Mazur // Ekonomika i pravo. – 2005. – № 8. – S. 34–38.
13. Pro ratyfikatsiiu Kryminalnoi konventsii pro borotbu z koruptsiieiu : Zakon Ukrainy vid 18 zhovtnia 2006 roku №252-V // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2006. – № 50. – St. 497.
14. United Nations Convention Against Corruption // United Nations official website [Electronic resource]. – Access mode: https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf
15. *Melnyk M.I.* Kryminolohichni ta kryminalno-pravovi problemy protydiv koruptsii : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. yuryd. nauk : spets. 12.00.08 / M.I. Melnyk. – K., 2002. – 32 s.

16. *Leff N.H. Economic Development through Bureaucratic Corruption / N.H. Leff // American Behavioral Scientist. – 1964. – Vol. 8. – P. 8–14.*

17. *Nevmerezhytskyi E.V. Koruptsiia v Ukraini: prychny, naslidky, mekhanizmy protydii: monohrafiia / E.V. Nevmerezhytskyi. – K. : KNT, 2008. – 368 s.*

18. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy shchodo realizatsii zasad derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky v Ukraini (Antykoruptsiinoi stratehii) na 2015–2017 roky : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 kvitnia 2015 roku № 265 [Electronic reso urce]. – Access mode: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF/conv>.*

19. *Pryroda ta poshyrenist hromadskoho nevdovolennia koruptsiieiu : analitychne doslidzhennia Instytutu prykladnykh humanitarnykh doslidzhen [Electronic resource]. – Access mode: http://www.iahr.com.ua/files/works_docs/123.pdf.*

Трепак В.М. Поняття корупції: від різнотлумачення до єдиного розуміння

Стаття присвячена актуальному питанню з'ясування юридичної природи корупції. Аргументується, що для більш вдалого формування та реалізації антикорупційної стратегії та вибору оптимальних засобів боротьби з корупцією в Україні суб'єктам вказаної діяльності необхідно більш чітко окреслити її мету (очікувані результати) та визначити межі поняття «корупція». З метою розкриття сутності феномену корупції звернено особливу увагу не лише на юридичну, але й на соціальну її складову, виділено інші характерні ознаки. Встановлено, що єдине розуміння поняття корупція не передбачає зведення всіх ознак у єдиному визначенні. Натомість на основі аналізу доктринального, нормативного та міжнародно-правового визначень поняття запропоновано власний підхід до вирішення окресленого завдання.

Ключові слова: корупція, корупційне діяння, юридичний аспект корупції, загальносоціальний аспект корупції, допустимий рівень корупції, критерії допустимості рівня корупції.

Трепак В.Н. Понятие коррупции: от различного толкования к единому пониманию

Статья посвящена актуальному вопросу выяснения юридической природы коррупции. Аргументируется, что для более успешного формирования и реализации антикоррупционной стратегии и выбора оптимальных средств борьбы с коррупцией в Украине субъектам указанной деятельности необходимо более четко определить ее цели (ожидаемые результаты), а также очертить границы понятия «коррупция». С целью раскрытия сущности феномена коррупции обращено особое внимание не только на юридическую, но и на социальную ее составляющую, выделено другие характерные признаки. Установлено, что единое понимание понятия коррупции не предусматривает возведение всех признаков в едином определении. В то же время на основе анализа доктринального, нормативного и международно-правового определений понятия предложен собственный подход к решению указанной задачи.

Ключевые слова: коррупция, коррупционное деяние, юридический аспект коррупции, общесоциальный аспект коррупции, допустимый уровень коррупции, критерии допустимости уровня коррупции.

Трепак V. The definition of corruption: from various interpretations to a common understanding

The article is devoted to a topical issue of the legal nature of corruption clarification. Therefore it is grounded that for a successful development and implementation of anti-corruption strategy and adoption of the most efficient means for corruption combating in

Ukraine subjects of the mentioned activity should more clearly define its purpose (expected results) and determine the limits of the “corruption” concept. For the purpose of the phenomenon of corruption disclosure a particular attention is paid not only to its legal dimension, but to the social aspect as well; other substantive characteristic features are allocated. In the article it is established that the common understanding of the concept of corruption does not envisage artificial unification of features in a single definition. Instead, on the basis of doctrinal, normative and international legal definitions analysis a peculiar approach to the outlined problem solution is proposed.

Keywords: *Corruption; Act of corruption; Legal aspect of corruption; Societal aspect of corruption; Acceptable level of corruption; Criteria of acceptability of corruption.*

Стаття надійшла до редакції 27.06.2016.